

Dr. Čermelj Lave
Dne 20. jula 1936.
LJUBLJANA

PISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

TIENGO IZNOSI VAŽNU MUSSOLINIJEVU IZJAVU O TRSTU

Tiengo — to ime nije nepoznato onome, ko makar i u grubim crtama poznata prilike u Julijskoj Krajini. To je dojčerašnji prefekt trščanske pokrajine, a raniji prefekt goričke pokrajine. Ima u svojoj karijeri svega desetak godina službe u pograničnim provincijama, od toga četiri u Trstu. Sad je premješten za prefekta u Bolognu i tim povodom osvrćemo se na njega i njegove »zasluge« u radu uz granicu, bolje reći u terorisanju Julijskih Krajina.

Tiengo — to ime ima i samo po sebi jedan grub, neugodan zvuk, a naročito je u vezi s djelima čovjeka, koji ga nosi, to ime neugodno i odijozno. Nikad nije naš čovjek s trščanskog Krasa ili iz Goričke izgovorio to ime bez nekog osjećaja mržnje i gadjenja. Tiengo je bio prototip fašističkog funkcionera udarnog karaktera, on je u našim krajevima predstavljao arđitski, ofenzivni, škvalistički sistem oštре assimilacije. On se je služio metodom otvorenog terorizma i progona, dok su se nekoj drugi prefekti često sakrivali iza civilizatorskih forma ili davali svojim akcijama neki karakter oficijozne korektnosti, barem u formalnom pogledu. Tiengo se toga nije držao, on nije imao skrupula i znao je najbrutalnije da zadre, recimo, i u odredbe Lateranskog sporazuma, kad se radilo o progona slavenskih svećenika. On je u Goričkoj upravo harao u crkvi i ništa ga nisu smetale obaveze Mussolinijeve prama Pa. i. On je to činio i u trščanskoj biskupiji i zabranjivao je jezik u procesijama i u propovijedima, a njegova je i forsirana afera oko biskupa Fogara. U čisto policijskom i fašističkom progonu, bio je nenadmašiv. Pod njim je suradnja upravne vlasti i neodgovornih razbijaca bila upravo savršena. I nedavno je izvršio nekoliko grubih udara po našem narodu — novim konfinacijama velikog broja mladih ljudi iz Trsta i okoliće.

I sad taj gospodin ide iz Trsta. Ne znači, da je time konac sličnih metoda. Izgleda, da mu je nadjen dostojan nasljednik, jer Trst se ipak ne može prepustiti bilo komu. Trebaju ga u Bologni, revolucionarnoj Bologni gdje je upliv fašističkog disidenta Avenantija vrlo velik. Tiengo mora tu da učini red.

Sad povodom njegovog odlaženja iz Trsta priredjene su razne oproštajne parade, na kojima se je moglo koješta vidjeti i čuti. Druge nas stvari mnogo ne interesuju, ali nas interesuje naročito jedno mjesto iz govora, koji je tom prilikom izgovorio Tiengo. Bilo je to u prefekturi 25. jula. Tiengo je naredio, da se tu okupe svi predstavnici vlasti civilnih i vojnih, te fašizma. (Crkvenih nije bilo). I tu je Tiengo održao neku vrst oproštajnog raporta. U jednom velikom govoru iznio je sam sve svoje zasluge za fašizam u pograničnim krajevima. Rekao je, da je pred četiri godine došao u Trst s dušom borca iz rata na Krasu, da se bori za Italiju na tom istom Krasu, kao što se je bori za vrijeme svjetskog rata u streljačkim jarcima. I kaže dalje: »Kad ne bih bio tako nastupio, ne bih bio izvršio zadaču, zbog koje me Duce ovamo poslao«. Znači, da je Mussolini lično želio, da Tiengo izvrši na Krasu ona nasilja, koja je izvršio i da ga je zato u Trst poslao. To je jedno dragocjeno priznanje. Ali to nije sve i to nije ono najvažnije što želimo istaći. Tiengo iznosi jedno naročito delikatno otkriće, koje je važno i s obzirom na internacionalne odnose, naročito s obzirom na odnose Italije i Jugoslavije.

Tiengo, naime, u tom svom govoru iznosi, kako su on i trščanski načelnik Salam bili kod Mussolinija zbog nekih pita-

VSI SLOVENSKI SLUŠATELJI TRŽAŠKE TRGOVSKE VISOKE ŠOLE POD POLICIJSKIM NADZORSTVOM

ITALIJANSKI TOVARIŠI SE MORAO PA VADITI Z OROŽJEM UNIVERZA ALI KASARNA ?

Trst, jula 1936. — Agis. — Tržaška visoka trgovska šola, znana pod imenom »Revoltella«, je pod fašizmom globoko pada kot učni zavod. Dvignjena je bila učno na stopnjo fakultete, a s tem notranje ni prav nič pridobila. Trstu, kot velikemu trgovskemu pomorskemu mestu je bila sicer potrebna in mnogo našli rojakov je dokončalo študije na njej. Veljala je kot dober učni zavod.

Naši študentje so tu že od nekdaj tvorili krog zase. Ni zato čudno, da je fašizem tudi nanje vrgel svoi pogled, saj so bili to kot redki inteligenti, ki so imeli namen z italijanskimi študiji ostati tudi do-

ma. Onemogočal jim je delo vsepovsod in koncem študija, so morali skoro vsi, po preganjanjih, preko meje. V zadnjem času pa so še celo poostriči postopanje proti njim in vse spravili pod policijsko nadzorstvo; z njimi celo tudi one redke, ki so prišli študirat iz Jugoslavije, kot jugoslovenski državljanji. Ni čudno če je dotok od zunaj vedno manjši.

Pa tudi njih italijanski kolegi študirajo v zelo čudnih razmerah. Vsa šola je namreč smatrana kot fašistična kasarna. Z gimnaziji morajo vsako soboto od štire ure zjutraj dalje na vojaško vežbalische in poslušati mesto predavanj vojaška povelja.

Seveda so slušatelji večji del, zlasti bolj zanesljivi nekaj več kot navadni vojaki.

Na šoli predavajo samo zanesljivi fašisti — profesorji. Materija se ne podaja kot znanstvo, ampak kot fašistična povelja, ki jih morajo obvladati breziznimno in brez oporekanja ali odvojenega mnenja. Ni čudno če je prisiljen vsakdo, tudi še po končanem študiju in klub dosegu doktorskega naslova, iskati mimo fašističnih resnic, še druge in šele iskati pot v pravo znanstveno delo. Tako je fašizem poniral ta zavod, ustanovljen gotovo v čisto druge namene, v učilnico laži in politične propagande.

VRENJE V TRŽAŠKEM FAŠJU

KONFLIKTI TIENGA IN PERUSINA

V soboto se je poslovil od vseh oblasti v Trstu dosedanj prefekt Tiengo. Splošno se je opazila in tudi v fašističnih krogih komentirala odnosnost pokrajinškega fašističnega tajnika Perusinija. Dal se je zastopati po administrativnem tajniku. Ne odhajajoči prefekt ne drugi govorniki niso omenili pokrajinškega tajnika. Očitno je nasprotje med fašističnim tajnikom in prefektom za časa, ko je bil tajnik Perusino na bojišču v Afriki, in ga je kraški fašistični inspektor Grazioli nadomestoval, nastavio do take mere, da so se moral ukreniti težji koraci. Najprej se je moral umakniti Grazioli, ki je šel za pokrajinškega tajnika v Trento. Sedaj pa gre prefekt Tiengo na novo službeno mesto v Bolognu.

Značilno je tudi, da je bil pokrajinški tajnik takoj po prefektovem odhodu zopet na delu in je že naslednji dan povabil na raport vse fašistične voditelje. Za naslednje dni pa je povabil na referat zastopnike vseh fašističnih organizacija.

Veliko se tudi komentirajo številne disciplinare kazni in izključitve iz fašistične stranke v Trstu in na deželi.

Posebno značilna je motivacija, s katero je bil izključen neki Adolf Ozbic: »Ko se je pričakoval boj, je postal nezvest svoji prisegi in je tako pokazal, da nima tistega poguma, ki tvori tradicionalni fašistični duh«.

O vzrokih spora med Perusinijem in Tiengom se širijo razne vesti. Najbolj verjetna je verzija, po kateri se nista pokrajinški fašistični tajnik in prefekt Tiengo strinjal z brezobzirno odpravo slovenskega jezika iz cerkve in z nečuvno gonjo oblasti proti tržaškemu šku Fogarju. To bi izhaljalo tudi iz besed, ki jih je izustil sam Tiengo ob slovesu. Rekel je namreč med drugim:

»Ko zapuščam Trst, gledam z veseljem na ta polet fašističnega pomlajenja, ki se je pričelo ob obletnici mučeniške smrti Oberdanka, 20. decembra 1933, in ki se nadaljuje na vseh poljih, v provinci in v mestu, v bližini in v daljnjem odsevu Trsta na morju in na kopnem«.

Prav ob proslavi Oberdankove smrti pa je prišlo do javnega konflikta med škofom Fogarjem in fašisti.

INCIDENAT I HAPŠENJA NA ŠKOLSKOJ PRIREDBI U VODICAMA FAŠISTIČKI UČITELJ NA POZORNICI MLATI NAŠU DJECU

Vodice, jula 1935. Uza sav teror, koji je ovdajanje vlasti nad nama vrše, nijе im moguće u nama uništiti ono za čim težimo, a i ono što je nama srcu priraso. Na sve moguće načine oni nastoje da nas, a osobito naše mladje, dovedu na svoj put, ali uzaludan im je posao. Svima je več poznato s kakym se metodama služe učitelji nad našom djeecom po školama, pa nije ni čudo da dječa nakon svršenih šest godina obuke ostaju večim dijelom analfabeti ili pak nauče samo pjevati »Giovinezzu«.

Na svršetku ove školske godine od 74 djece, koja su pohadjala školu, 51 su dobili lošu ocjenu, a ostala 23 su prošla sa dobrim. Ali da ovaj učitelj i učiteljica pokriju svoj neuspjeh kroz godinu, predili su na koncu jednu zabavu koja je takodjer katastrofalno po njih svršila. Tri su mjeseca našu dječu mučili da glume divlje Abesincu i kulturnog fašista. Ali kad su dječa stupila na po-

zornicu nisu se ni makla, jer nisu razumila ono što su ih ovi tudjini učili. Na ovu dječju zabavu bili smo pozvani i mi roditelji. Videći ovaj učitelj da je doživio veliku blamažu, neuspjeh ga je tako razbijesno da je jednostavno počeo na pozornici dječu šamarati. Povodom ovog bijesnog šamaranja dogodilo se je i jedan incident. Taj junak je više djece izšamarao, ali dvaput je ponovio nad djevojčicom Slavicom Ribarić, starom 12 godina. Otac Slavice Ribarić Grgo nalazio se na ovoj pretstavi i viđao da mu ovaj tudjin tuče njegovo dijete, razbijesno se je te poletio protiv tog bestidnog učitelja. I bilo bi se dogodilo veliko zlo, da ga nismo zadržali te izveli napolje i umirili. Sa ovim je incidentom ova zabava svršena, jer su karabinjeri na poticaj ovog učitelja, da ne doživi još veću blamažu, nas rastjerali, a Ribarić Grgo uhapsili. — Či.

nja Trsta. Bili su kod njega čitav jedan sat i razgovarali su samo o Trstu. Izišli su navodno sa suzama od uzbudjenja u očima, jer je Mussolini govorio o nemovnoj sudbini Trsta. On im je rekao dovolno ovo:

»Trieste ha un compito nazionale oggi, imperiale domani.«

(Trst ima nacionalnu zadacu danas, a imperijsku sutra).

Tiengo kaže, da se danas več »nazire profil te Mussolinijeve enuncijacije. Te su riječi doista iznad običnih fraza i predstavljaju jednu od najkarakterističnijih izjava Benita Mussolinija poslije abesinskog rata. Držimo, da je Tiengo njegovu misao točno reproducirao i da znače što govoriti i što misli pod »profilom tog Mussolinijevog

nagovještavanja«, koji se več »nazire«. To nije ništa drugo nego nagovještanje sutrašnjih novih imperialističkih podviga fašističke Italije, koja je s Abesinijom samo započela, a koja kani nastaviti na Balkanu s pohodom osvajalačkih ciljeva. Tu će biti ta imperijska uloga Trsta. Tiengo je imao svojim radom da stvara put preko slavenskog Krasa sutrašnjim imperialističkim legijama. A to što kažemo nije iz prsta isisan — to je sve u skladu s onim što u novije vrijeme tvrde svi dobri poznavaoči prilika u Evropi, a naročito fašističke politike. Mi moramo to budno pratiti i upozoravati na ovakve detalje. To činimo i ovim iznošenjem Tiengovičih otkrića. Iz gleda da je rekao više, nego što je smio. (* *)

DOLETALA GA JE ZASLUŽENA KAZEN

(Afera Castellani).

Gorica, julija 1936. — Agis. — S 15. julijem je odšel iz Ajdovščine dolgoletni zakupnik ajdovske pošte, bivši namestnik ajdovskega podešte in tajnik fašja, Anton Castellani. V Ajdovščino je prišel takoj po okupaciji kot poštni uradnik ter je tu ostal vse do zadnjih dñi. Bil je znan daleč naokoli zaradi svojih izrednih zaslug za fašizem; zlasti mnogo skrb in strahu je povzročil našim ljudem kot poštni upravitelj. Znano je bilo, da je odpiral in cenzuriral pošto, posebno ono, ki je prihajala iz inozemstva in posebno se ono iz Jugoslavije. Marsikatera ovadba, preiskava in aretacija je bila izvršena na podlagi njegove cenzure in zato so se vsi Ajdovci in okoličani razveselili njegovega odhoda. Njegova zasluga je bila tudi ta, da so bili odslovjeni vsi bivši domaći pismone, in na njihova mesta pa je postavljal italijanske priseljence. Klub vsemu temu njegovemu nezakonitemu delu niso mogli domaćini do živega. Lani je prišlo v nove ajdovske kasarne vojaštvo. Kot nad ostalo pošto je vršil cenzuro tudi nad korespondencijo oficirjev in vojaštva. Ti so se nad tem njegovim delom pritožili na pristojne oblasti, nakar je moral zakupnik pošte nemudoma oditi iz Ajdovščine. Tu imamo najlepši dokaz, kako se godi našim ljudem, ki so ostali brez vsakršnih pravic in se priseljeni Italijani igrali z njimi in njihovim imetjem po mili volji. Z odhodom tega fašističnega prenapetja so se oddahnili, nesamo Ajdovci in okoličani, ampak tudi pošteni priseljeni. — V teku zadnjega leta so bili v Ajdovščini izmenjeni tudi drugi javni funkcioniari in predstavniki oblastev kot sodnije, šole, karabinjerjev in fašističnih ustanova.

Štiri aretacije v eni družini

Črni vrh, julija 1936 — (Agis). — V prvi polovici tega meseca so v tričetrt ure oddaljeni vascici Zaglog črnovrški karabinjerji izvršili štiri aretacije v družini Mikuž. Aretirali so 58 let starega očeta Jožefa, 27 letnega sina Jakoba, 22 letnega sina Jožeta in 20 letnega hčerkico Ivanko. Vzrok aretacije ni znan in tudi nadaljnji usodi aretirancev nismo niti cesar doznali. S to aretacijo je družina v tem času, ko je na polju in pri kmetijti vse polno dela hudo prizadeta z gospodarske strani, pa tudi drugače bo utrpela veliko škodo. Mikuževi so znani kot dobiti, mirni in skrbni ljudje ter je aretacija vzbudila splošno sočustovanje s prizadeto družino obenem pa obsojanje za tako brezobzirno postopanje oblasti.

TRESIĆ-PAVIČIĆU V ALBUM

V »Piccoli« od 20. t. m. čitamo na drugi strani: Danes poteče obletnica smrti počasnika Luigija Casciane, prvega tržaškega fašističnega mučenika. Goreč od patriotizma, je bil Luigi Casciana v prvih vrtstih, ko so fašistične falange s Frančeskom Giunto na čelu, 20. (!) julija 1920 naskočile »Balkan«. Pri tej slavni akciji je plemeniti mladenič izgubil življenje.

Na četrti strani pa stoji: Rino Alessi, direttore can.

ITALIJA UGROŽAVA JUGOSLAVIJU

Nove brige na Jadranu

Francuski list »Le moment«, koji izlazi u Budimpešti (od 21. jula) donosi članak dr. Ulpi-a, u kome se kaže:

Skoro zaključeni talijansko-njemačko-austrijski sporazum izazvao je veliko uznenirene u Jugoslaviji. Ova je uznenirenost potpuno opravdana, s obzirom na opasnost koja prijeti Jugoslaviji u vezi sa talijanskim aspiracijama na Jadran. Prije ovog sporazuma izgledalo je da će strah od Italije baciti Jugoslaviju u naručje Njemačke. Sada se, međutim, politička situacija potpuno izmjenila i Jugoslavija je primorana da traži u cilju svoje bezbjednosti nove saveznike, pri čemu razum treba da je jači od osjećaja.

»San Marco« traži, da se u Zadru podigne Dioklecijanov spomenik, da bi potećao na rimsko carstvo u Dalmaciji

U prvom broju od 14. o. m. piše zadarski »San Marco« o velikom rimskom carstvu, koje obnavlja Mussolini, o onome što je postignuto i o onome što će se još postići, pa kaže i ovo:

U svim gradovima Italije, koji su bili koljekve careva, na tornjastim stupovima, koji se znoje patinom vijekova, podignuti su kipovi Velikana. Nije zadnja Pula, koja je nedavno, po htijenju Vodje podigla kip Caru Augustu. Na našem Forumu, do kipa Augusti i Tiberiju, stoji jedna pusta stupina. Zašto tu ne podignemo kip našem Caru, možda najvećemu kojega je Rim imao? Dioklecijanovo je ime okajano barbarštinom ondje gdje je rodjen. Puci koji su se spustili pred vijekovima potocima transmigracije naroda, razbili su najlepši izraz Romanstva Dalmacije: izgubila se je čak i uspomena na grob Cara, onog Monarha, koji je određivao fazu rekonstrukcije ruševog se Rimskog carstva. Sada kada se vraćamo na drevno, kada u triumfu pobedonosne legije ponovno kroče po putevima Carstva, zašto se neće da ovjekovjeći u našem sjećanju ime Dioklecijana, božanskog Cara? Nema jednog traga, jedne ulice koja sjeća na njega, i samo ga djeca u školi upoznavaju. Pretražimo li povijest nači cemo drugih velikana, koji bi zaslužili da ih se sjećamo. I to ne samo sinova Dalmacije, nego i sinova Zadra. Najveći dio njih su ljudi, koji su prešli u zaborav. Eto na koji će način Zadar moći dostojno proslaviti prvu godišnjicu Carstva. Tamo na Forumu, u Sv. Dunatu, uz prvi spomenik dalmatinskog kršćanstva stoji jedna četverouglasta stupina na kojoj su uklesane svete riječi o carevima i pojedincima.

Jugoslovansko-italijanski trgovski odnosa

Izvoz Jugoslavije u Italiju je bil tudi u juniju zelo majhen in je značal le 4.9 miliona Din nasproti 6.2, 3.6, 7.2, 6.2 in 4.1 miliona Din u prejšnjih petih mesecih. Uvoza pa skoro ni bilo (kakor u prejšnjih mesecih), saj je Jugoslavija u vsem prvem četvrtletju uvozila iz Italije le za 300.000 Din blaga. Trgovinska bilanca z Italijo za prvo letošnje poljetje se je gibala takole (u milijonih Din):

	izvoz	uvoz	saldo
prvo poll. 1934	402.4	282.5	+119.9
prvo poll. 1935	363.9	221.3	+142.6
prvo poll. 1936	32.2	0.3	+31.9

Izvoz u Italiju je letos padel zaradi sankcij na komaj 9 posto lanskega izvoza odnosno na 8 posto izvoza u prvem poljetju 1934. Ker ni Jugoslavija skoro nič uvažala, predstavlja skoro ves jugoslovanski izvoz aktivni saldo trgovinske bilance. Delež Italije pri jugoslovenskom izvozu je padel na 2 odsto (lani 20.5 odsto, predl. 25.3 odsto). Omeniti pa je še izvoz u Eritrejo, ki je letos značal 3.3 milijona Din (lani 15.9).

Antijugoslovanska propaganda italijanskega radia

»Popolo di Brescia« je priobčil članek, v katerem v zelo vlijudni obliku poziva nemški radio, zlasti pa monakovsko postajo, da bi prenehala s svojo tendenčno propagando proti nekaterim državam. »Ta propaganda in agitacija — piše list doslovno — je bila ustavljeni proti Avstriji. Sedaj je treba, da se napravi konec taki propagandi tudi proti drugim državam zakač s tendenčno propagando se ne pospešuje mir.

Ljubljansko »Jutro« pravi: Z opozorilom fašističnega lista se mora pač vsakdo strinjati, če mu je pri sreču mir. Želili bi le, da bi se po njem ravnale tudi nekatere italijanske oddajne postaje, kadar poročajo o dogodkih v naši državi.

Agitacija za Dalmacijo se nadaljuje

Priprave za veliki manifestacijski izlet z motorno ladjo »Neptunia« v Zader so v polnem teknu.

Te dni pa se je pripeljal v Zader minister za javna dela Tržačan Cobolli-Gigli, ki se je prej pisal Cobol. Obenem

BITKA S FAŠISTIMA U HRUŠICI

INTERVENCIJA KARABINJERA SPASILA NAPADAČE

Hrušica, jula 1936. Kao što je običaj u svakom selu širom naše Istre, svog se crkvenog sveca nastoji proslaviti sa veseljem, tako je i u našem selu. Mi smo slavili našeg crkvenog sveca 19. ovog mjeseca, Sv. Marjetu ili kako je mi nazivljeno Marinjinu. Mi smo htjeli proslaviti kao što smo svake godine do sada, naši su mladići priredili i ples, na koji je došla sva siла mladića i dievojaka iz susjednih sela, bilo je sve veselo i pjevale su se naše pjesme i sve bi bilo lijepo prošlo, da se

nisu u veselje naših mladića umiješali fašisti iz Podgrada, koji su počeli naše mladiće i dievojke zadirkivati i izazivati. Ali naši mladići to nisu mogli dozvoliti i nastala je tučnjava u kojoj su silnih batina odnijeli fašisti, a najviše je od njih odnio renegat Vičič Karlo iz Podgrada, koji je inače u službi cestne milicije. Bilo bi i gora da nisu ostali fašisti i karabinjeri počeli pucati sa karabina i revolvera, te su se nakon ove pučnje i fašisti i naši mladići razbjegali. — Čič.

TALIJANSKI JEZIK BIT ĆE JEDINI JEZIK U ABESINII IZJAVE POTKRALJA GRAZIANIA

Talijanski potkralj Abesinijski Graziani, održao je veliku smotru vojske, pa je poslije toga na velikom trgu u Addis Abebi održan mimođed u kojem su osim talijanskih četa sudjelovali članovi fašističkih organizacija u koje su upisani abesinski mladići i djeca iz Addis Abebe. Ovom prilikom je Graziani održao govor u kojem je između ostalog rekao:

Ova vojnička svećenost pokazuje snagu talijanskog oružja i ujedno demantira stranu propagandu, koja bi htjela da se abesinski narod suprotstavi Talijanima. Međutim abesinski narod počinje shvaćati, da je Italija uputila Abesiniju napretku i blagostanju, i da ona vršeći svoju civilizatorsku misiju hoće u prvom redu da koristi Abesincima.

Abesinski omladinci i djeca naučit će u fašističkim organizacijama, kao i u školama talijanski jezik i običaje, pa će pri tome u buduće dokazati da će talijanski jezik biti jedini jezik u Abesiniji. Osim toga ova mladost naučit će da bude odbar vojnik, koji će uz bok talijanskog vojnika, kad ustreba braniti abesinski teritorij.

protiv svih onih, koji bi pokušali da spriječe i onemoguće napredak Abesinije pod mudrim vodstvom Rima.

Ovo je vrlo karakteristična izjava, koju ne treba zaboraviti s obzirom na opću talijansku imperijalističku i asimilacionu politiku.

JEDAN STRUČNI NJEMAČKI LIST O VELIKIM TEŠKOĆAMA ITALIJE POSLIJE ABESINSKOG RATA

Vrlo su značajna razmatranja, koja je o privrednom stanju Italije »Poslije pobjede« donio njemački časopis »Novac i privreda«. Po njemu je rat iscrpio privrednu, a na prvom mjestu financijsku moć Italije. Vraćanje u redovne prilike bit će u toliko teže što su sve rezerve, kako u sirovinama tako, što je još važnije, u novcu utrošene. A nova snabdjevanja će se pod današnjim međunarodnim finansijskim odnosima i raspoloženju, koje izvan Italije vlada, izvoditi vrlo sporo. U toliko sporije i teže što je privreda talijanska sva stavljena u ratni položaj, kako u pogledu proizvodnje tako i u smislu razmjene, a naročito u pravcu utvrđivanja cijena svih proizvoda. Cijene »na velikoj« skočile su u Italiji za godinu dana sa 35 posto, dok su cijene »na malo«, blagodardći strogiim državnim mjerama, porasle samo sa 12 posto. Svi su izgledi da će se poslije ukidanja sankcija i ublažavanja ratnih mjera, kad nastane jurnjava za sirovinama i fabrlinkama, cijene u malome prilagodjivati cijenama u velikoj. Bilans plaćanja će biti pod težim pritiskom već i zbog toga što je Italija u zakašnjenju sa ranijim isplata.

Ali naročito i zbog toga, što će dugotrajati, dok se uspostave prihodi od turizma, od talijanskih brodova, od uloga iseljeničkih i od interesa koji su donosi li zajmovi na strani.

Vrlo će sporo ići, razumiće se, ozdravljenje lire, oko prilagodjivanja njene unutrašnje vrijednosti njenoj spoljašnjoj kupovnoj moći. Bilo da se to prilagodjivanje izvodi inflacijom, bilo da se pridje energičnim uštedama u budžetu, potresi u cijelokupnom privrednom, pa i političkom životu Italije, su neizbjegljivi. Jer treba imati na umu, da se državne financije već sada nalaze u vrlo teškim prilikama. Od 10 milijardi lira, koliko je stao pohod u Abesiniju, 5 milijardi je pokriveno ratnim zajmom, a 5 milijardi

stope još kao vanredni izdatak u zraku.

Ova izlaganja njemačkog uglednog časopisa su u toliko značajnija što je on stalno pokazivalo, kao i svi njemački listovi uostalom, puno »razumijevanja« za talijanski pohod u Afriku. Ali uz sve te teškoće, koje je on iznio, postoje i druge, mnogo veće nezgode, kojima se bave drugi organi evropske javnosti. Tiče se onih izdataka, koji se nameću talijanskoj vladi u samoj Abesiniji. Već sama uprava nad tom prostranom zapuštenom pokrajnjom u smislu obećanja, koja je Mussolini u svome memoaru dao Društvu naroda, stajat će talijanski narod mnogo novčanih žrtava.

Mussolini kaže da će »Italija u duhu velike civilizatorske uloge svoje, sve činiti da narod u Abesiniji podigne moralno i materijalno. Iole ozbiljno shvaćena, takva uloga sa takvim zadatkom bit će o trošku talijanskog naroda. Jer ona raštrkana pleme u Abesiniji za dugo će teško moći ma šta doprinosisi izravnjanju državnih izdataka. Da bi onih osam ili deset milijuna Abesinaca uzeši udjeli u državnim porezima, valja iz osnova izmijeniti cijelokupni privredni i kulturni stav njihov. Treba znati da sva trgovina, i uvozna i izvozna te zemlje iznosi 300 milijuna dinara. A prema podacima, koje daju američki ispitivaoci, svaki Abesinac učestvuje samo sa 40 dinara godišnje u nabavkama stranih proizvoda. Prema tim istim podacima, Italiji bi trebalo da izvlači iz Abesinije poreza godišnje preko 150 milijuna dinara samo za interes na novac već uložen u ratno poduzeće. Nije nimalo pretjerano kad se tvrdi da je najmanje tri puta toliko još potrebno za održavanje osnovne uprave u smislu izjava Mussolinijevih. Godine i godine će proći dok uz svestranu saradnju talijanskih useljenika i državnih finansija, Abesinci budu u stanju da sami podnose taj teret.

Oštре opomene Rimu da ne pokuši cijepati Malu antantu

Skoro bez iznimke sva francuska štampa komentira službeni komunikat od 25. jula, u vezi sa krafotrajnem konferencijom triju sila u Londonu i ističe jednu jasnu i važnu misao. Listovi jednoglasno tvrde: ako londonski sastanak nije ništa drugo učinio do ono, što je jasno istakao u svom komunikatu, već se može smatrati velikim uspiehom. Stampa naime tvrdi, da se iz komunikata jasno razabire da pretstavlja oštру opomenu Rimu da ne pokušava cijepati Malu antantu, jer će u tom svom pokusu naići na zajedničke sile, ne samo Male antante, već i ostalih saveznika.

Italiji je potrebna jugoslovenska pšenica

Kako se saznaće, žetva pšenice u Italiji ove godine sasvim je podbacila i može se smatrati da je ovogodišnja žetva za posljednih pet godina najslabija.

Prema tome, Italija će biti prinudjena da ove godine uveze znatne količine pšenice. Razumlje se da u prvom redu dolazi Madžarska koja nije primjenjivala sankcije. Međutim, Madžarska neće imati tolike rezerve, koliko će trebati Italiji, to prema tome ima izgleda da Italija kupi zнатne količine pšenice u Jugoslaviji i Rumunjskoj.

SE VEDNO VOJAŠTOV V OBMEJNINAH PREDELIH

Podbrdo, julija 1936 — (Agis). — Kot po drugih obmejnih krajih, tako je tudi u Baški dolini in deloma na Cerkljanskem vse zasedeno po vojakih, in sicer težki arteleriji.

V črnomorski okolici je polk vojnikov, ki izvajajo vojaške vaje po pobočjih vrha Javornika. Ljudje se zelo pritožujejo, ker bo vojašto že itak mizerno letno popolnoma pokončalo.

POSTOPANJE OBLASTI V OBMEJNINAH KRAJIH

Idrija, julija 1936 (Agis). — V obmejnem pasu nad Idrijo so finančni stražniki zaplenili kmetom 20 konjev pod pretvezo, da so vtilhotapljeni iz Jugoslavije. Zaplemba so izvršili brez vsakršne predhodne preiskave in ugotovitve, ne glede na vse dokaze in dokumente, ki so jih bili kmetje pripravljeni in zmožni nuditi. Sum, da so konji vtilhotapljeni živina, v največ slučajev ni odgovarjal, zato je mnogo lastnikov zaplenjenih konj s tem po krvici in zelo izražetih. V nedeljo, 12. t. m., so vse zaplenjene konje prodali na javni dražbi in so zahtevali za vsako glavo 2.000 lir. Tako je neki mlinar iz idrijske okolice moral plačati sa svoje, že enkrat pošteno plačane konje, vnovič 4.000 lir. Skoro vsi prizadeti lastniki so si moralni denar izposoditi, da so svoje konje odkupili na dražbi, kajti v okolici se opaža čim dalje večje pomanjkanje te prepotrebne živine. Finančni stražniki pa so na ta način z lahkoto zaslužili lepe denarce na račun našega izmognega smeta. Instance, na katero bi lahko naš kmet doživil pritožbo o krivicah, ki se mu gojijo, pa fašistični oblastniki ne priznajo.

DELO NA CESTAH OB MEJI NAPREDUJE

Črni vrh, julija 1936 — (Agis). — Delo na obmejnih cestah napreduje z amerikansko hitrostjo. V drugi polovici tega meseca so končali z delom na dveh, sicer kratkih cestah, in to Godovič — Ivanje doline — Kobal; ta cesta se odcepila: ena veja gre na Medvedje brdo (meja), druga pa na Veharše. Cesta je bila grajena večinoma po starem kolozovu, pri delu pa so bili zaposleni deloma civilni delavci, deloma pa vojaštv.

Na novo so trasirali cesto iz Godoviča na Gornji in Spodnji Novi svet. Tako bo postal Godovič važno obmejno križišče, po večini strateških cest, ki tečejo proti meji.

VOJAŠKI TRANSPORTI PO SOSKI DOLINI

Gorica, julija 1936 — (Agis). — Soško dolino je koncem junija in v začetku tega meseca pasiralo veliko vojaštvu. Večina vojašta je bila namenjena obmejne predele pod Bogatinom, Triglavom, Mojstrovkom in Jalovcem. Veliko število tega vojašta pa je bilo baje dirigiranega v obmejne predele ob avstrijski meji.

DOMACINI V SLUŽBI OBMEJNINH STRAŽ

Podbrdo, julija 1936 — (Agis). — V obmejni vasi Nemški Rut so obmejni stražniki dosegli pri nekem domaćinu toliko, da jim je izdal in pokazal vse tajne prehode meje. Mož je družinski oče in že več let prost vsakega davka zaradi številne družine in se najbrže izkazuje fašističnim oblastem hvaležen s tem, da je v službi raznih javnih organov.

NA BOGATINU NADALUJEJO Z UTRJEVANJEM

Tolmin, julija 1936. — Agis. — Na Bogatinu, ki je najviši vrh v bohinjskih planinah, se tudi letos z vso naglico nadaljuje utrjevalno delo. Materijal spravlja po vzpenjači iz planine Pol

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Goriški prefekt je obiskal Bovec, kjer si je ogledel letovišče za mladino.

* — Na Goriškem so razpisali nagradi 1.000 in 5.000 lir za intenzivno pridelovanje rabarbare.

* — 2 romunska dezerterja so prijeli na meji pri Bovcu.

* — V Cerknem so arretirali 45 letno Antonijo Oblak, ker bo morala odsedeti kazenski zaradi tihotapstva.

* — Štiri zastavice je daroval faš. tajnik iz Semperata na Krasu štirim malim kasarnam obmejne milicije, ki bodo nosili ime štirih padlih fašistov 59. legije: Jurman, Marašič, Kerševan, Cerkvenič.

* — 14-letni pastir Ivan Vodopivec se je močno ranil pri Tržiču s patrono in so ga morali prepeljati v bolnišnico.

* — Goriški nadškof mons. Carlo Martotti je imel birmo in pastirski obisk v Biljah in Renčah. Duhovniki so mu referirali o položaju.

* — Znano romarsko cerkev sv. Barbare pri Gradežu so prenovili in zgradili nov večji zvonik. 2. avgusta bo slovesna posvetitev, kateri bo prisostvoval goriški nadškof.

* — Abesinskega krokodila je dobil trž. zoološki vrt. Daroval ga je federalni tajnik dr. Perusino. Krokodila je tudi sam ujet.

* — Pri Bovcu na prelazu Vrata se je smrtno ponesrečil vojak Benjamin Scoscia.

* — Iz 70 avtomobilov sestoječo kolono so Abesinci uničili na cesti Adis Abeba—Desie. Življenje si je rešil samo enšfer.

* — 500 oseb so arretirali na Siciliji. V občinah Misilmeri, Bagheria in Villabato so arretirali 300, v Trapaniju, Alcamu in Montemaggioru pa 200 oseb. Nekaj jih je bilo poslanih na konfinacijo.

* — Atentat je bil baje izvršen na Mussolinija. 15 milijonov je streljalo nanj pa ga ni zadele! 11 milijonov so arretirali, 4 so utekli. To poroča »Libera stampa« iz Lugana. Vest je vzeti z rezervo.

* — Višji tečajni izpit (mature) je nadilno v Trstu, kjer je bila izprševalna komisija za vso trž. pokrajino, 32 kandidatov, 39 je dobitlo ponavljalne izpite, 13 je padlo.

* — 149 balil takozvanih »balilla moschettieri« ima svoja taborišča v Divači. Uvedena je vojaška disciplina s stražami, saržami itd. Pravijo da otroci vse to jemljejo resno...

* — Divizija »Gran Sasso« je poslana domov. V lukah Somalije in Eritreje so pričeli z ukrcavanjem čet te divizije.

* — Tržaški grad so temeljito popravili in mu dali zopet staro obliko. Pri odkopavanju in drugih delih so naleteli na stare zidove iz 12. stol., slike, vrata itd. Grad je sedaj očiščen vsega, kar je bilo v teku časa prizidano ali predelano. To delo je bilo izvršeno zelo hitro v 78 dneh, medtem, ko je bilo po načrtu predvideno 3 leta.

* — Cene bencinu so znižali sedaj za 80 do 90 cent. pri litru.

* — Proslavo 15 letnice naselitve rojakov iz Trsta, Gorice in Istre v Prekomurju priredili društvo »Soča« v Dolnji Lendavi dne 15. avgusta t. l. Proslava bo v koloniji Petičevci. Vabimo rojake, da se udeležijo te prireditve. — Organizatorno-propagandni odsek S. J. e. u.

* — V Clevelandu je avtomobil povozil do smrti našega rojaka splošno znanega 60 letnega Franca Strehovca iz Studenega pri Postojni. Bil je že 30 let v Ameriki.

* — Anglo Iran Oil Company je javila svojim delničarjem, da bo letos dajala 15% na dividende mesto 12.5%. Družba je namreč v času abesinske vojne zalašala Italijo s petrolejem in je imela ogromne dobičke.

* — Samo 300 lir puste sedaj italijanske oblasti nesti čez mejo iz Italije v Jugoslavijo.

* — V Abesiniji bodo delovali samo italijanski misionarji. Papež je sestavil posebno komisijo, ki je razdelila Abesinijo v 12 apostolskih vikariatov in prefektur. Vsi neitalijanski misionarji se bodo morali preseliti iz dežele, kjer jim je zbranjeno delovanje.

* — Ogromno skladisče municije je zletelo v zrak v Masau in ogražalo velike hangarje z bombarderi ter skladisče bencina. Mnogo vojakov je ranjenih. Baje je to abesinsko delo.

KAKO JE REPUBLIKA VENECIJA ŠIRILA SVOJU KULTURU NA NAŠOJ OBALI JADRANA PALEŽOM I PLJAČKOM

PREMA DOKUMENTIMA IZ TAJNOG RATNOG ARHIVA REPUBLIKE VENEZIJE

Republika Venecija nalazila se od g. 1508 u ratnom stanju sa austrijskim carem Maksimilijanom, pa je povodom tega poduzela više ratnih pohoda na Kvarner a naročito na Rijeku. Dne 10. avgusta 1509. g. bila je u gradu Rijeci velika uzbuna u očekivanju mletačkih galija, na kojima su se nalazili okrutni galijaši većinom Arnauti. Grad je odjekivao od plača i jauka kada su se prijetile galije u otstojanju od 1 milje. Mlečani primakoše se gradu, te odmah zatražile predaju grada, uz prijetnju, da će ga u protivnom slučaju uništiti — ako se bude opirao. Od straha i neizvjesnosti napustio je veći dio gradjana grad, sklonivši se u unutrašnjost; prepuštivši obranu grada u rukama elementima, koji nisu imali odlučnost, hrabrosti ni spreme za obranu varoši. Neki su gradski vijećnici, u svojoj začinutosti predlagala, da se grad preda neprijatelju još prije, nego ga neprijatelj uništi, a gradjane pobije; a da se na taj način spasi živote i imetak gradjana, a grad od pustošenja i požara. Istdobro osvanuše Mlečani pred Kaštvom, Čipom, Novim gradom i drugim mjestima. Pošto je car Maksimilijan sklopio tada savez sa Papom Julijem II., francuskim kraljem Ljudevitom XII., kao i španjolskim kraljem Ferdinandom od Aragonije, a koji je bio uperen protiv Venecije, ova je načinka svojem proveditoru Girolamu Contariniju da naveli na careve teritorije.

Pošto je još ranije Venecija zaposjela Istru Contarini je smjestio u Pazinu i našu posadu pa je krenuo svojim brodovima prema Kvarneru gdje mu se predao grad Rijeka.

Mlečani moradoše kasnije napustiti Rijeku, kada su trupe cara Maksimilijana opet zaposjeli grad, kojeg Mlečani pri odlasku oplačkaše. Grad je ostao tada u najvećoj bijedi, jer ga i opsjeđatelji, carevi ljudi, dostatno oštetiše.

Kako su careve trupe često uznemiravale pogranična mjesta koja je zauzeila Venecija u Istri a koja su potpadala pod Mletačku vlast, odlučilo je republikansko vijeće, da se zato osveti, nekom odmazdom. Ovu zadaću povjerilo je proveditoru Angelu Trevisanu, koji je 2. oktobra 1509. doista osvanuo sa 15 ratnih galija pred utvrdom grada Rijeka. Zvona na svim crkvama grada stadoše zvonjavom pozivati gradjane na obranu grada. Pošto je utvrdila bila vrlo loša to su mogli pomoći ljestva i kolja za kratko da se popnu na gradske zidine i provale u samu varoš. Jurišem je proveditor zauzeo pojedine četvrti i ulice grada i brzo zagospodario cijelim gradom. Razularena Mletačka soldatska sastojala se od Arnauta i galijaša te Otočana, izvela je svuda strah i trepet poublijajući nemoćne gradjane. Plaćajući dučane, javne i privatne kuće nisu štedili ni crkve, samostane a ni bolnice. Ovom zgodom pobili su Mlečani mnoge gradjane a grad stavili u plamen.

Jureći gradom uplašene gradjane ubijali su svakoga koji je htio obraniti svoju imovinu, a naročito žene i dečki koje su okrutili galijaši i Arnauti oskrvili sve u koliko im nije uspjelo sakriti se ili umrati. Nakon plaćke zapališe javne i privatne zgrade, samostane i crkve a arhive grada i konventa sv. Augustina kako rečeno pobacaše u vatru, kod čega je izgorjelo mnogo dragocjenih historičkih spisa i isprava iz vremena naše narodne dinastije.

Kada prigodom plaćanja stiglo je na trg i ugledalo na oštećene im grbove i embleme mletačke republike to ih je tako razbijesnilo da počnute novi pokolj a nakon toga upališe još i onaj dio varoši, koji nije pao šrtvom plamena.

Malo je zatim buknuo plamen i u samoj tvrdji »Staru«, gdje se sklonula uprava grada, koja videći da joj drugone preostane morala se predati proveditoru Trevisanu, koji ih je dao sputati u nege i baciti u tamnicu, do daljne odrede iz Venecije.

Slično je sudbinu doživila i okolina grada Rijeka gdje se je nastavilo sa terorom, plaćkom i paležom ne samo zgrada, već i poljskog priroda tamošnjih seljaka. Na taj način ostadoše ti bijedni seljaci formalno prosjaci. Vlasti im moradoše kasnije otpisati poreze i dažbine i dijeliti im hranu.

O tome ratnom pohodu Mlečana na našu morskou obalu, našao je naš historičar Ivan pl. Sak. Kukuljević godine 1856. u mletačkom ratnom arhivu tačan opis, u kojemu mletački proveditor Angelo Trevisan opisuje, kako je dao plaćati grad Rijeku 2 X 1509. godine: i kako je grad kod toga izgorio a gradjani pali šrtvom razularene mletačke soldateske.

Ovaj opis sastavljen u starom venecijanskem narječju nije još nigdje objelodanjen na našem jeziku. Opis se potpuno slaže sa navodima koje o isto stvari iznosi fratar Glavinić u svojih cipcih.

Tako glasi taj historijski dokument, koji je i inače ispravama utvrđen.

Glavinić u svojoj historiji Trsata iznosi je da je Rijeka pala tada, ker nije bila dovoljno utvrđena A. G. pl. K.

NAŠE NARODNE NOŠE NA PROSLAVI VHODA ITALIJANSKIH ČET V GORICO

Vhod italijanskih čet v Gorico leta 1918 bodo slovesno praznovali 8 in 9 avgusta. Na udeležbo so povabljeni predvsem bivši vojaki onih polkov, ki so pred osemnajstimi leti vkorakali v Gorico, osnova se je »odbor za praznovanje 20 obletnice zavzetja Gorice«. Prižgali bodo grmade na Sabotinu, Sv. gori, na Sv. Gabrijelu, pri Sv. Marku, na Kalvariji in na Sv. Mihaelu ter mesto samo razsvetili. Potem bodo sledile proslave vsako nedeljo, med drugim praznik našodnih noš dne 18 avgusta.

* — Sirijo se govorice, da je Italija izdatno finansirala desničarski upor v Spanji z velikimi vstopami in da je prav za prav ona kriva, da je prišlo v Spanijo do krvave revolucije.

* — Nemčija je priznala aneksijo Abesinije s strani Italije. Tega dogodka so bili v Italiji izredno veseli. Isto bo storila baje tudi Anglia!

* — Fašistička vlada je sama potrdila vest, da se bjejo boji v blizini Adis Abebe. 150 km od tega mesta v pokrajini Šoa so napadli Abesinci tovorni vlak na progo Adis Abebe—Diredua. Ubit je bil polkovnik A. Martinelli in 150 vojakov.

* — Italija je vrnila Avstriji pravico za kovanje tolarjev Marije Terezije, ki so bili v veljavi v Abesiniji, kjer jo je izpodrinila lira. Kovali ih bodo ponovno na Dunaju za Arabijo, Sudan in Kongo.

* — Renzo Dalmazzo, divizijski general, je prevzel poveljstvo nad timavsko divizijo.

* — »Popolo di Trieste« odločno zagovarja vegetarijansko hrano. S prekinjivo sankcij so morale avtomatično prenehati vse omejitve glede konzuma mesa in se vrnili k normalnemu prejšnjemu stanju. Toda tega omenjeni list ne bi hotel in pravil, da naj se ljudstvo ne poslužuje več mesa v takih meri, ampak sočivja, sadja itd., ker mesna hrana ni zdrava... Upamo, da »Popolo« še ni zgubil apetita za dobre pečenke!

NASI POKOJNIKI

V noči med 24 in 25 julijem se je smrtno ponesrečil z avtomobilom 18 letni edini sin našega rojaka g. Zvonka Tomičiča, lastnika tvrdke Oleum d. d. Nešreča se je zgodila na cesti med Trzinom in Črnčami in je zahtevala mlado Borisovo življenje. V Leoniču su bile vse muke zaman in naslednje jutro je nešrečni Boris umrl. Zelo lep pogreb je bil izpred Leoniča 27. julija katerega so se udeležili mnogi naši rojaki. Sožalje!

Nenadoma je padel na Miklošičevi cesti v Ljubljani zadet kapi 19. julija duhovni savetnik Andrej Ažman. Omenjeni je mnogo let pastiroval v Postojni od koder so za fašisti izagnali. Mnogi naši rojaki se še vedno spominjajo blagega moža in njegovih dobrih del ter ga bodo tudi ohranili v trajnem spominu.

* — V severni triglavski steni se je v soboto 25. t. m. smrtno ponesrečil naš rojak 24-letni Savo Domicelj iz Maribora. Študiral je v Zagrebu jus in se je podal z gozdovnik na taborenje pod Martuljk že 6. t. m. S tremi svojimi tovariši si je napravil načrt za naskok severne triglavskih sten, kjer je postal žrtva turizma. Teško prizadeti družini naše sožalje!

(Agis.)

A. G. s.

ODJEK BARBALIĆEVE PUBLIKACIJE U ENGLESKOJ REVICI

Mi smo u posljednjem broju pisali o raspravi Franja Barbalija u »The Slavonic Review«. Sada ćemo citirati nekoja mješta iz naše štampe, koja je pisala o tom dogodaju. »Hrvatska Straža« donosi podlistak, u kojem kaže i ovo:

Potrebno je i dobro, da se pitanje manjina barem prati i proučava, dakako što blaže i mirnije, upravo trijezno i naučno, jer će možda ipak jednom doći vrijeme, kad će političari i državnici poslušati savjete inteligenata i učenjaka. Jamačno je u tome plemenitom cilju uvaženi profesor povijesti na londonskom sveučilištu R. W. Seton-Watson — (kao publicista još bolje poznat pod pseudonimom Scutus Viator), u svome uglednom časopisu »The Slavonic Review« za povijest, ekonomiju, filologiju i književnost naroda istočne Europe pokrenuo seriju ozbiljnih razmatranja o pitanju narodnih manjina u Evropi pod naslovom: »National minorities in Europe«.

Cini se, da mu je ovome pogledu najviše na misli onaj dio našega kontinenta, koji mi zovemo Srednja Evropa, jer je do sada obradio manjinu u Čehoslovačkoj i Austriji, Litvi i Njemačkoj, a u posljednjem svesku upravo hrvatsku manjinu u Italiji. Prvi su mu prilog podali Henleinovi (German Bohemian Deputy) drugi Emil Sobota, o Nijemcima u Memellandu David Stefens, o Poljacima u Njemačkoj poljski profesor na londonskom sveučilištu William J. Rose, a prinos »The Jugoslavs of Italy« potječe od Franja Barbalija iz Zagreba.

Taj je Barbarićev članak izrađao u 43. svesku Seton-Watsonove »Slavenske revije« na četvrtnaest stranica, (str. 177 do 190), baš ovih dana (u svesku za mjesec srpanj 1936). Šteta, što je kod nas ovaj časopis slabo raširen i engleski jezik slabo poznat, jer prikaz »The Jugoslavs of Italy« pretstavlja i otkriće i za nas same. Nema u njemu ni uveda ni zaključka, nema mudrovanja ni meditacija, već se u šest odlomaka nižu činjenice za činjenicama, kojima ne treba tumačiti ni opravdanja, nego samo osude i lijeka. Sest odlomaka — šest knjiga! O nekim je pitanjima ovih odlomaka Barbarić već napisao čitave knjige, tako o školstvu »Pučke škole u Istri« (Pula 1918) i o nevoljama u praktici vjere i crkve »Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca u Istri, Trstu i Gorici« (Zagreb 1932. Izdanje Društva sv. Jeronima), no očito je, da o svim pitanjima naše manjine u Istri imade gradje za čitavu knjigu, tako svaki od onih šest odlomaka jeste na neki način tek izvod iz njegove bogate riznice žalosnih pojava i gorkih pitanja o sudsbi ove manjine.

*
U »Jutarnjem listu« piše dr. Esih i ovo:

G. Fran Barbalić (rodjeni Baščanin), izvrsna je i informativna njegova studija o baščanskoj ploči, svom je svojom plemenitom dušom i humanim osjećajem prionuo uz svoju siroticu Istru, gdje je proživio najbolje svoje mladičke i muževne dane. Sve je svoje umne sposobnosti posvetio proučavanju Istre. — Učiteljište je svršio u Kopru, a specijalizirao se u Ljubljani i Gorici, Kastvu, Glessenu i Grazu. Kao učitelj služio je najprije na dvorazrednoj hrvatskoj školi u Piću, kotar Pazin (Istra), zatim na hrvatskoj školi u Bermu, kotar Pazin (Istra). Od 1913 pa sve do prevrata služio je Barbalić kao kotarski školski nadzornik u Puli i to kao nadzornik za hrvatske kotare Pule i Poreča. Poslije rata služio je kao učitelj u Sušaku i Zagrebu. Kao učitelj suradivao je u »Narodnoj prosvjeti« i »Hrvatskoj školi«. Do sada je izdao knjige »Pučke škole u Istri« (knjiga je rasprodana i valjalo bi je ponovno izdati), »Jugoslaveni i školsko pitanje na Rijeci« i dr. Svojim je radom stekao veliku reputaciju u inozemstvu. Delegacija kraljevine Jugoslavije na kongresu »Union internationale des Associations pour le Société des Nations« (7. VIII. 1927) u Sofiji predložila je kongresu svoj memorandum, koji se odnosio na život Hrvata i Slovenaca u Italiji. Pri sastavu tog memoranduma suradivao je i Fran Barbalić, koji je izradio u tu svrhu dokumentarnu kartu »Groblje hrvatskih i slovenskih škola u Italiji«. Pisao je o Istri i u »Obzoru« i »Hrvatskom učitelju« (1925). Najznačajnije mu je djelo izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima pod natpisom: »Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca« (1931), koje je posvetio uspomeni dra Jurja Dobrile. To je djelo bogati izvor za upoznavanje života našeg naroda na teritoriju Italije; djelo je na našu sramotu veoma malo poznato, a tomu su krivi i oni naši specijalisti, koji se tim djelom često služe, a da ga nikada ne spominju. Barbalić je u toj knjizi među ostalim s dokazima iznio, da u Italiji ima najmanje 650.000 Hrvata.

vata i Slovenaca. Značajni su njegovi članci (o Bratovčini hrvatskih ljudi u Istri — prigodom 60-te godišnjice), zatim monografije (Srpsko selo Peroj u Istri) itd. — U londonskoj »The Slavonic and East European Review« (srpanj, br. 43, 1936), koju uredjuju B. Pares, R. W. Seton-Watson i Norman B. Jopson uz suradnju prvih slavista iz angloslavskog svijeta, nalazimo članak toga najboljega našeg poznavaoča školstva i općeg narodnog života u Istri, Franu Barbaliću pod natpisom »The Jugoslavs of Italy«. I uredništvo uglednoga londonskog časopisa ističe, da je Fran Barbalić »jedan od vodećih autorita u pitanjima o južnim Slavenima u Italiji i na jadranskoj obali«. Uz taj članak nalazimo takodje veoma rječitu zemljopisnu kartu s oznakom svih onih hrvatskih i slovenskih mesta, u kojima su do prevrata bile hrvatske odnosno slovenske škole. Tim što je izlazio u »The Slavonic Review« Barbalićev je magistralni informativni, potpuno dokumentirani članak, došao pred svjetsku javnost, koja će upoznati život i dosadašnje vjerske i narodno-prosvjetne napore naše braće u Italiji.

GLAGOLITA CLOZIANUS

Povodom 100-godišnjice od publikacije najstarijeg istarskog glagolskog spomenika

Proteklo je upravo jedno stoljeće otako je — god. 1836 — slavista Bartol Kopitar objavio svijetu najstariji istarski glagolski spomenik i nazvao ga »Glagolita Clozianus«, pod kojim je imenom i poznat u nauci. Tek treba medjutim odmah napomenuti da je ovaj dragocjeni rukopis istovremeno i jedan od najstarijih glagolskih spomenika uopće.

Ovdje se uistinu radi o sačuvanim odlomcima jednog glagolskog zbornika koji je sadržavao homilije raznih crkvenih otaca, prevedene sa grčkog, i ostalu građu nabožnog sadržaja. Zbornik nije bio namijenjen isključivo za crkvenu uporabu, već i kao nabožno štivo za svakog. Nastao je, kako se misli, nedugo iza dječovanja svete braće Ćirila i Metoda, u X stoljeću. U to vrijeme bila je u Istri i na otocima glagolica već uhvatila čvrst korijen. Ali sva je prilika, kako drži Jagić, da su već i sama sveta Braća prošla kroz Primorje, a pogotovo je vjerojatno da je Metod na svom putu za Rim ili na povratak iz Rima udario preko Istre i tu progovorio riječ Božju na narodnom jeziku. Ovo ide u prilog činjenici što se glagolizam u Istri i na otocima pojavio tako rano i s tolikim odusevljenjem.

Koliko historija znade, sudbina najstarijeg glagolskog zbornika tekla je ovako:

Pouzdano je utvrđeno da se zbornik nalazio u posjedu krčkih knezova Fran-kopana. Posljednji knez Ivan, koga su upravo na podlji način prevarili i zarobili Mlečani, dao je knjigu obložiti zlatom i srebrom te je čuvalo kao svetinju. Po tragljenom završetku njegove vladavine god. 1481 otimači su razgrabili njegovo blago pa su tako i sa zbornika skinuli zlato i srebro, a knjigu rastrgaše. Srećom tu se desio knežev dvorjanik pop Luka de Raynaldis koji je za uspomenu spremio nekoliko listova pergamenta. Te listove on je kasnije poklonio tirolskom vitezu Markvardu Breisacheru, i ova ih je god. 1487 prenio u svoj posjed Maria-Stein kod Kufsteina u Tirolu, zabilježivši jedino i njihov historijat. Po izumrštu porodice Breisacher-a vlasnikom gospoštije i rukopisa postade grof Schnur, a iza ovoga grof Cloz, kod koga je Bartol Kopitar proučio rukopis. Po tadanjem vlasniku prozvao ga je »Glagolita Clozianus« i objelodanio u Beču god. 1836. Tako je svijet doznao za ovaj najstariji i veoma znameniti glagolski spomenik iz Istre, čija prošlost biježi već hiljadu godina. Ne-pobit dokaz naše kulture i naše svijesti u ono mračno doba srednjega vijeka!

Sudbina ostalih dijelova zbornika ostade, nažalost, nepoznata. — (z)

PESNIK ALOJZIJ GRADNIK PREMEŠČEN V SPLIT.

»Slovenec« poriča, da je podpredsednik apelacijskoga sodišča v Ljubljani g. Alojzij Gradnik premeščen k apelacijskemu sodišču v Splitu.

— Naš rojak, g. Zdravko Stolfa, in-spector davne uprave in predsednik »Orjema« v Kočevju, je bil upokojen. (Agis.)

NAŠI V SLOVENSKIH REVIJAH

V literarni reviji »Ljubljanski Zvon« št. 5—6 priobčuje Vladimir Premru esej »I. P. Pavlov in njegovo delo«, isti zvezek prinaša iz zapuščine Srečka Kosovelja sedem kratkih, doslej še neobjavljenih sestavkov; France Bevk nadaljuje autobiografsko povest »Začuđene oči«, Ivo Brnčić priobčuje poročilo »Marginalije ob Jarčevih Novemberskih pesmih«, Vladimirija Bartola zbirko novel »Al Araf« ocenjuje B. Vodušek, priobčenih je tudi nekaj »Epigramov« iz zapuščine Srečka Kosovela.

V 7—8. številki iste revije je Ivo Brnčić spisal uvod z naslovom »Umetnost in tendencije«, France Bevk nadaljuje s svojim autobiografskim spisom »Začuđene oči« in Ivo Brnčić obširno polemiko s prof. A. Slodnjakom pod naslovom »Motivi in utrinki«.

»Dom in Svet« prinaša v svoji letošnji 3—4. številki črtico »Na hodniku«, ki jo je spisal Narte Velikonja, Franceta Bevka povest »Menč«, članek »Rojstvo izgranja iz novega skupnognega čuda« od Nikla Kureta, Ukmarjevo poročilo »Delo operneg gledališča v sezoni 1935/1936« in Stanka Vuka poročilo o »Povojni katoliški italijanski književnosti«.

V 4. številki letošnje »Sodobnosti« pričenja Bogomil Fatur z obširno študio »O sodobni slovenski liriki«, Janko Samec priobčuje pesem »Izseljenci«, »O vprašanju okoli naše tehnične fakultete« piše Boris Fakin, med kritiko pa piše Lino Legiša o I. Prijateljevi studiji »Duševni profili slov. preporoditeljev«.

V 5. številki iste revije je priobčil Bogomil Fatur članek »Politizacija mladine«; isti nadaljuje s študio »O sodobni slovenski liriki« in prevod pesmice »Mirogoj« od Jiri Wolkerja; Avgust Pirjevec piše o »Bibliotečnem zakonu«, Lino Legiša nadaljuje s poročilom o študio »Duševni profili slov. preporoditeljev«, Joža Vilfan ocenjuje knjigo »Krek« in Bogomil Fatur piše o »Sovjetskem gledališču in njegovem občinstvu«. Pod rubriko Umetnost ocenjuje France Mesesnel Maleševe »Sence«.

V 6. številki »Sodobnosti« priobčuje Bogomil Fatur konec svoje študije »O sodobni slovenski liriki«; v tem delu je posvetil poseben odlomek našemu, prebrano umrlemu Srečku Kosovemu; August Pirjevec nadaljuje razpravo o »Bibliotečnem zakonu«, Albert Kos piše o »Teme-ljih varnosti in miru«, Bogomil Fatur pa »Dos Passos kot problem sovjetske literature«.

V četrti številki letošnjega letnika »Mladike« nadaljuje Venceslav Winkler s povestju »Dobravski bogovi«, istotako u peti številki; Stanko Vuk priobčuje črtico »Pismo iz Benetka«, Janko Samec pesem »Preblisk v samotni noči«, ista številka prinaša tudi dve reprodukcije Jakčevih portretov; v šesti in sedmi številki nadaljuje Venceslav Winkler s svojo povestju »Dobravski bogovi«, Bogdan Kazak priobčuje črtico »Hrilibava se ženje«, Stanko Vuk pa »Prof. Alojziju Resu v slovo«; sedma številka prinaša dve reprodukcije del Fr. Goršeta, in sicer kip »Vinski bratci« in relief Josipa Stritarja.

»Modra ptica« prinaša v tretji številki »Vrhunec duhovnih radosti« od Vladimirija Bartola, četrtu številku novelo »Kuhar Vasko« od Bogomira Magajne, peta številka črtico »Poletna idila« od Vladimirija Bartola in šesta »Za-krinkani Trubadur« od Vladimira Bartola.

V majniški številki »Zenske Svete« je objavljen najboljši jugoslovenski šolski spis šestošolca Iva Valenčiča »O materici ter dr. Bogomira Magajne odlomek iz poročila »Povečajmo našo božnico«. V julijski številki istega lista je priobčila Avgusta Gabrščikova dve pesmice, »Poletna« in »Pesem«, Erna Muserjeva pa pesmico, posvečeno »Srečku Kosovemu«. (Agis.)

DUKIČEV »HRAM« PREVEDEN NA SVE SLAVENSKE JEZIKE.

Pjesmu Ante Dukića »Hram«, koja je već prevedena na mnoge strane jezike, a od slovenskih na slovački, češki, poljski, lužičkosrpski, ukrajinski i bugarski, izašla je sada u prošlom svesku literarnosocijalnog mjeseca »Zurnal Sodružstva« u Viipuri u Finskoj takodjer na ruskom jeziku.

Pjesmu je preveo generalni konzul kraljevine Jugoslavije u Helsingforsu, dr. Ivan S. Šajković, uvaženi srpski i ruski pjesnik i prevodilac ruskih pjesnika, koji se je proslavio i svojim krasnim prevodom Kallevale iz finskoga na naš jezik.

Izlet na Črno prst priredi društvo »Soča« z Jesenic v nedeljo 2. avgusta t. l. Vabljeni vši emigranti. Pridite na Črno prst! — Organizatorno-propagandni odsek S. j. e. u.

PETNAJSTLETNICA NASELJITVE EMIGRANTOV IZ JULIJSKE KRAJINE IN USTANOVITVE PRIMORSKIH VASI V PREKMURJU

Proslava 15 avgusta

Letos poteka 15. let, odkar so jugoslovenski oblasti naselile v Prekmurju okoli 150 družin, katere je vojna vihra pregnala iz naše solnčne Goriške, iz Istre in iz našega Primorja.

Zasedle so zemljo, ki je njenim bivšim gospodarjem knezom Esterhazijem služila v kolonizacijske svrhe. Knezi in madjarska vlada so na njej naseljevali Madjare. Niso se posluževali, ko so več tisoč prekmurskih slovenskih rodbin pomladjarili. Ta-ko je dobila slovenska Panonija, zemlja slovenskih blagovestnikov Sv. Cirila in Metoda, madjarsko lice.

Agrarna reforma, velika zamisel prvih jugoslovenskih vlad je vrnila to sveto, tujič nakanam služičo zemljo, zopet svojim prvim in pravim gospodarjem, slovenskim in hrvaškim kmetom.

Ob bregovih zlatnosne Mure in sredi madjarskih občin so nastala prva slovenska naselja: kolonije Petešovci, Benica, Prince in Pince-pristava.

Njim sta sledili koloniji Dušanovec — Dolgavas in Kamovci.

Slovenski in hrvaški kmet, preizkušena v nacionalni borbi zoper nasilnega Laha, naj bi bila tu seme novega rodu in nosilca one odporne borbenosti, ki je v nacionalno bojno ozemlju za obrambo in obstoju narodnega življa tako nujno potrebna. Primorske in istrske vasi so torej slovenske straže ob Muri in državni meji, njeni prebivalci pa pionirji dela, ki jim pripada naloga prekvasti miselnost oklevajočih, zbeganih in nam odtujenih domaćinov.

Večina naseljencev je prišla leta 1921 iz vojaškega taborišča Strnišča pri Ptiju in drugih taborišč, mnogi pa direktno iz svoje ožje domovine, ječeče pod tujim jarmom.

Beda in nesreča, ti zvesti spremiševalci naših goriških v istriških beguncevih ih nista zapustili na poti preko Kalvarije begunstva za časa svetovne vojne; ostali sta jim zvesti tudi tu v našem Prekmurju.

Res, zemlja je tu rodovitna in dosti smo je dobili 8 do 9 oralov na družino. Vojaške barake iz Strnišča — prva naša stanovanja, so se po večini že umaknile stavbam iz lesa in ilovice ali opeke. Oblast nam je dala semena za prvo setev. Dobili smo tudi majhne podpore, pa premajhne za nas begunce, ki smo bili brez živine, brez orodja in vozil, brez pohištva, brez — vsega! In bilo nas je toliko!

Preganjale so naši slave letine. Poplave so opustoševale naša polja. In v gluho, temno noč so se razlegali naši in naši otrok kriki in klici na pomoč, ko so v letu poplave pljuskali valovi razdivljane Mure v višini strel naših na pol strohnelih leseni barak.

Da, glad, bolezni, pomanjanje, beda in nesreča — oni nas niso, nikdar zap